

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2026.1.12>**Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна,**

доктор наук з державного управління, професор,

завідувач науково-дослідної лабораторії з дослідження проблем управління

у сфері цивільного захисту

Національного університету цивільного захисту України

ORCID ID: 0000-0001-5666-9350

ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

GUARANTEES OF SOCIAL PROTECTION FOR WAR VETERANS AND COMBATANTS IN UKRAINE

Актуальність дослідження зумовлена наростанням екзогенних та ендогенних факторів, що чинять вплив на систему соціального забезпечення ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні. Серед цих факторів особливе місце відведено мілітарним, безпековим, соціально-гуманітарним, економічним та іншим викликам. Установлено, що станом на 2025 рік співвідношення чисельності учасників бойових дій і кількості ветеранів в Україні становить 1:2,65. Це актуалізує потребу в удосконаленні державної політики щодо соціального захисту вказаних категорій громадян. Відтак, метою статті є узагальнення й оцінювання стану функціонування системи соціального захисту ветеранів війни й учасників бойових дій в Україні.

Визначено, що чинне законодавство України у сфері соціального захисту зазначених категорій громадян передбачає для них значний спектр соціальних гарантій, зокрема у сфері охорони здоров'я, житлово-комунального забезпечення, транспортних пільг, житлової політики, санаторно-курортного лікування та грошових виплат. Доведено, що формальна наявність значної кількості пільг не забезпечує їхню належну реалізацію. Основними проблемами соціального захисту ветеранів й учасників бойових дій визнано низький рівень їхньої поінформованості щодо власних прав і соцгарантій, складність процедур отримання соціальних (публічних) послуг, наявність бюрократичних бар'єрів, а також нерівномірність фінансування на рівні регіонів. Особливу увагу приділено проблемі обмеженості фінансових ресурсів і переадресування витрат на місцевий рівень, що знижує ефективність реалізації державних гарантій, зокрема у сфері медичного забезпечення.

Установлено, що значна частина соціальних пільг має декларативний характер або втратила практичну актуальність, що свідчить про невідповідність окремих елементів системи соціального захисту сучасним потребам ветеранів. Доведено, що цифровізація процесів надання їм соціальних послуг частково сприяє підвищенню їх доступності, проте не усуває структурних недоліків, пов'язаних зі складністю нормативно-правового регулювання та багаторівневістю адміністративних процедур.

Обґрунтовано необхідність модернізації системи соціального забезпечення ветеранів й учасників бойових дій шляхом підвищення рівня інформаційної відкритості, спрощення процедур доступу до пільг, удосконалення фінансового забезпечення та розвитку інституційної спроможності органів соціального захисту.

Ключові слова: публічне управління, публічні послуги, механізми, соціальний захист, система соціального захисту, соціальне забезпечення, соціальний розвиток, ветерани війни, учасники бойових дій, мілітарний вплив, безбар'єрність, пільги, соціальні гарантії.

The relevance of the study is due to the increase in exogenous and endogenous factors that affect the social security system of war veterans and combatants in Ukraine. Among these factors, a special place is given to military, non-military, socio-humanitarian, economic and other challenges. It was established that as of 2025, the ratio of the number of combatants to the number of veterans in Ukraine is 1:2.65. This actualizes the need to improve state policy on social protection of the specified categories of citizens. Therefore, the purpose of the article is to generalize and assess the state of functioning of the social security system of war veterans and combatants in Ukraine. It was determined that the current legislation of Ukraine in the field of social protection of the specified categories of citizens provides for them a significant range of social guarantees, in particular in the field of health care, housing and communal services, transport benefits, housing policy, sanatorium and resort treatment and cash payments. At the same time, it has been proven that the formal availability of a significant number of benefits does not ensure their proper implementation. The main problems of social protection of veterans and combatants are recognized as the

low level of their awareness of their own rights and social guarantees, the complexity of the procedures for obtaining social (public) services, the presence of bureaucratic barriers, as well as uneven funding at the regional level. Particular attention is paid to the problem of limited financial resources and redirection of costs to the local level, which reduces the effectiveness of the implementation of state guarantees, in particular in the field of medical care.

It has been established that a significant part of social benefits is declarative in nature or has lost practical relevance, which indicates the inconsistency of individual elements of the social protection system with the modern needs of veterans. It has been proven that the digitalization of the processes of providing them with social services partially contributes to increasing their accessibility, but does not eliminate structural shortcomings associated with the complexity of regulatory and legal regulation and multi-level administrative procedures.

The need to modernize the social security system for veterans and combatants by increasing the level of information openness, simplifying procedures for accessing benefits, improving financial support, and developing the institutional capacity of social protection bodies is substantiated.

Key words: public administration, public services, mechanisms, social protection, social protection system, social security, social development, war veterans, combatants, military influence, accessibility, benefits, social guarantees.

Постановка проблеми. Збройна агресія, ініційована РФ, триває вже понад 10 років, досягнувши свого апогею 24 лютого 2022 року, коли було здійснено повномасштабне вторгнення на територію України. Ця подія спричинила численні трагічні та руйнівні наслідки й втрати. Тривалий характер російсько-української війни призводить до постійного збільшення чисельності ветеранів та учасників бойових дій серед українців, формуючи тенденцію до погіршення ситуації в подальшій перспективі.

Після завершення служби в армії кожен ветеран стикається з низкою суттєвих викликів, які потребують належної уваги та підтримки як з боку державних структур, так і від суспільства загалом. Особливо гостро ця необхідність виявляється у тих, хто пройшов через найгарячіші точки бойових дій – вони повертаються додому з важкими емоційними та фізичними травмами, які залишили глибокий відбиток на їхньому житті. Непоодинокими є випадки, коли повертаючись до мирного життя, колишні військовослужбовці стикаються з сукупністю проблем. До них належать необхідність працевлаштування, доступ до якісної психологічної та фізичної допомоги та реабілітації, пошук житла (зокрема, через пошкодження чи руйнування попереднього помешкання, або яке залишилося на тимчасово окупованих територіях). Усі ці виклики вимагають системного і скоординованого державно-правового, соціально-політичного й інституційного підходів, що передбачають об'єднання зусиль державних інституцій, громадських організацій і місцевих громад для розроблення програм комплексної допомоги. Такі ініціативи повинні забезпечити всебічну підтримку ветеранів і сприяти їх повноцінній інтеграції в суспільство, допомагаючи повернутися до звичайного життя. Усе це визначає актуальність дослідження щодо обґрунтування дієвої системи соціального захисту ветеранів й учасників бойових дій в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значний внесок у визначення сутності соціального забезпечення військовослужбовців та учасників бойових дій зробили українські науковці А. Артеменко, Є. Батаєва, А. Боднар, З. Бурик, Є. Гордієнко, О. Данилюк, М. Звягінцева, В. Івасик, Б. Калиновський, О. Кондратенко, В. Кравченко, М. Кравченко, Н. Макаренко, В. Мацько, О. Морій, В. Олійник, Н. Пацурія, А. Пашкіна, Р. Пінчук, О. Письменна, О. Сидорчук, В. Халіяєва, А. Шумейко та ін. [1; 2; 5; 7; 11]. Серед закордонних дослідників, які розглядали питання соціальної політики стосовно військовослужбовців та учасників бойових дій, можна виокремити Р. Грінберга, Дж. Дедіка, Н. Каузларича, І. Ковач, Л. Лагергрена, І. Лончарич, Д. Масі, Г. Мур, В. Терзієва, Р. Хабуш, Д. Шпігеля та ін. [11; 12; 13]. Не применшуючи значення вказаних наукових розвідок як з боку зарубіжних, так і українських науковців, можемо констатувати, що питання розвитку системи соціального забезпечення для учасників бойових дій та ветеранів війни в Україні й надалі викликає підвищений науковий інтерес, оскільки, на жаль, кількість ветеранів й учасників бойових дій зростає. Особливо важливо продовжувати поглиблений аналіз й активно впроваджувати інноваційні підходи для вдосконалення механізмів надання соціальної допомоги цій категорії населення в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз й узагальнення особливостей функціонування системи соціального захисту ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні.

Виклад основного матеріалу. За офіційною інформацією, станом на червень 2025 року до Єдиного державного реєстру ветеранів війни [4] було внесено дані про понад 490 тисяч осіб зі статусом учасників бойових дій (далі – УБД). При цьому загальна кількість ветеранів в Україні перевищує 1,3 мільйона осіб. Для отримання пільг та соціальних виплат, що надаються ветера-

нам й УБД потрібно звертатися до місцевого відділення Пенсійного фонду України, де ведеться облік громадян, які отримують відповідну допомогу. Усі дані про них реєструються в Єдиному державному автоматизованому реєстрі осіб, що користуються пільгами (далі – ЄДАРП).

Згідно зі ст. 17 Конституції України [6] на нашу державу покладено обов'язок забезпечувати соціальний захист тим, хто брав участь в обороні країни та збереженні її суверенітету, незалежності та цілісності, а також їхнім родинам. До категорії громадян, які мають право на державну підтримку, відносять учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, членів родин загиблих захисників, ветеранів служби у Збройних Силах України та громадян з видатними заслугами перед державою.

Законодавство України передбачає понад 30 різних видів соціальних гарантій для визначених категорій населення, переважна кількість яких закріплена у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [9].

Державні гарантії соціального захисту ветеранів й УБД умовно можна розподілити за такими напрямками:

1. Охорона здоров'я. Згідно з чинним законодавством громадяни, які брали участь у бойових діях і отримали статус ветерана війни, мають доступ до таких прав у сфері медичного обслуговування: безкоштовне забезпечення медикаментами; пріоритетне надання стоматологічних послуг; доступ до санаторно-курортного лікування; збереження регулярного медичного обслуговування при зміні місця роботи; щорічні медичні обстеження; першочергова та позачергова медична допомога.

На перший погляд, перелік цих гарантій є достатнім для забезпечення звичайного життя ветеранів й УБД, зокрема, усім необхідним для їхнього соціального захисту. Проте вимоги часу та зазначених категорій громадян демонструють іншу картину. Значна частина ветеранів не має повної інформації про свої права, а механізми реалізації певних пільг функціонують неефективно. Непоодинокими є випадки, коли ті гарантії, що прописані у законодавстві, реалізуються лише частково. Така ситуація вказує на суттєві недоліки в системі підтримки ветеранів. Зокрема, відчутно бракує належної комунікації й ефективних механізмів надання соціальних пільг. Ці обмеження актуалізують необхідність удосконалення інформаційної політики щодо надання гарантій, а також реформування процесів їхньої реалізації для забезпечення комплекснішої підтримки тих, хто жертвував своїм життям за свободу й незалежність країни.

За даними опитування ветеранів російсько-української війни, яке провела міжнародна дослідницька компанія GfK на замовлення ОБСЄ, 13% респондентів заявили, що взагалі не отримали жодної інформації про передбачені медичні пільги та послуги. Більше того, 87% визнали недостатність доступної інформації й висловили бажання дізнатися більше про наявні пільги та порядок їхнього отримання [5; 7].

Автори дослідження основною перешкодою для реалізації прав та гарантій ветеранів у сфері медичного забезпечення визнають обмеженість фінансових ресурсів і недостатня розвиненість інфраструктури охорони здоров'я [там само]. Хоча Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [9] передбачає надання пільг, їхнє фінансування фактично не закріплене за державним бюджетом – витрати на медичні послуги перекладаються на місцеві бюджети. Ця ситуація зумовлює нерівномірний розподіл коштів між регіонами, що не дозволяє забезпечити повне задоволення потреб ветеранів та гарантувати їм якісне медичне обслуговування. Як результат, ветерани стикаються з додатковими труднощами, які істотно ускладнюють доступ до необхідної допомоги.

2. Щодо пільг на оплату житлово-комунальних послуг, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [9] від 22.10.1993 року №3551-ХІІ передбачає суттєві знижки для УБД, зокрема в розмірі 75%, як це зазначено у відповідному додатку до закону. Однак процедура отримання цих пільг є вкрай складною і має ряд недоліків. Привілеї не надаються автоматично після визнання статусу УБД, що змушує ветеранів проходити тривалі бюрократичні процедури [1]. Для оформлення пільг необхідно особисто звертатися до органів Пенсійного фонду України, витрачаючи час і ресурси на підготовку численних документів.

Особливо значними проблеми стають (кристалізуються) для ветеранів, які мешкають поблизу зон бойових дій або в прилеглих районах, де через складну адміністративну ситуацію такі процедури майже недосяжні [2]. Низький рівень поінформованості ветеранів про їхні права також є важливим фактором, що ускладнює отримання пільг. Бюрократичні бар'єри, пов'язані з обов'язковим підтвердженням статусу та регулярною взаємодією з місцевими органами влади, лише посилюють труднощі та створюють додаткове навантаження для цієї соціальної групи. Окремо слід вказати на наявну проблему невідповідності соціальних нормативів фактичним

витратам на комунальні послуги. Це змушує ветеранів власним коштом покривати різницю між наданими пільгами і реальними витратами. Таким чином, допомога нерідко втрачає свою ефективність і не завжди дозволяє помітно зменшити їхнє фінансове навантаження.

3. Пільговий проїзд ветеранів й УБД. Відповідно до п. 7 ст. 12 та п. 7 ст. 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [9], визначено перелік привілеїв, які забезпечують право на безкоштовний проїзд для учасників бойових дій, а також осіб із інвалідністю, пов'язаною з наслідками війни. Серед усіх наданих пільг ця привілея є найзатребуванішою серед ветеранів та учасників бойових дій, що підтверджується особистими спостереженнями. Відповідно до положень чинного законодавства України, для користування цією пільгою необхідно лише пред'явити посвідчення учасника бойових дій або його нотаріально завірениу копію.

4. Першочергове право на забезпечення житлом та земельними ділянками. Одним із найбільш актуальних привілеїв для ветеранів й УБД є першочергове або позачергове право на отримання житла та земельних ділянок. Ця пільга набуває особливої важливості в сучасних умовах, коли через військові дії, окупацію та регулярні обстріли багато людей змушені залишати власні помешкання. Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачені конкретні механізми реалізації цього права. Крім того, ст. 121 Земельного кодексу України передбачає, що кожен громадянин України має право на безоплатне отримання земельної ділянки з земель державної або комунальної власності [3]. У контексті цього положення ветерани війни мають пріоритетне право на отримання таких ділянок, що закріплено у статтях 12 і 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

5. Позачергове безоплатне забезпечення автомобілем є пільгою, закріпленою п. 22 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [9]. Відповідно до законодавства, фінансування придбання автомобілів для осіб із відповідними медичними показаннями має здійснюватися на кошти державного бюджету у межах бюджетної програми КПКВК 2507030 «Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів». Міністерство соціальної політики, що виступає головним розпорядником цих коштів, повинно щорічно планувати п-суму з спеціального фонду бюджету, яка, проте, залишається доволі обмеженою [7].

6. Право на першочергове забезпечення продовольчими товарами покращеного асортименту та затребуваними промисловими виробами. Ця соціальна гарантія передбачена п. 27 ч.1 ст. 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Сьогодні ця соцгарантія виглядає як атавізм минулого, характерний для планової економіки й епохи тотального дефіциту [7]. Ця пільга втратила свою актуальність та не має практичної реалізації, оскільки досліджувана категорія громадян не поінформована про її існування [10]. Держава навіть не передбачає фінансування цієї пільги в бюджеті, а органи місцевого самоврядування надають її суто за можливості.

7. Санаторно-курортне лікування. Згідно зі ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [9], УБД і прирівняні до них особи мають право на безкоштовне санаторно-курортне лікування або грошову компенсацію у разі самостійного вибору відповідних послуг. Реалізація цього права вимагає внесення таких осіб до облікових списків у структурних підрозділах соціального захисту за місцем фактичного проживання. Такі структурні підрозділи діють при районних органах влади, виконавчих органах місцевих рад або їх аналогах у м. Києві. Однією з головних проблем у користуванні цією пільгою є брак обізнаності ветеранів про можливість вільного вибору медичних чи профілактичних закладів. Ситуацію ускладнює також відсутність доступної інформації про середню вартість санаторних путівок. У разі, якщо протягом двох останніх років особа не скористалася правом на безоплатне оздоровлення, вона може претендувати на отримання грошової компенсації. Це право діє незалежно від наявності медичного висновку щодо потреби в оздоровленні або можливих протипоказань [1].

8. Щорічно до святкування Дня Незалежності ветеранам та УБД передбачено виплату одnorазової грошової допомоги. Розмір цієї виплати встановлюється урядом України в межах бюджетних асигнувань, затверджених законом про держбюджет [9]. У випадку смерті особи, яка мала право на отримання такої допомоги, кошти не включаються до спадкової маси. Натомість вони передаються членам сім'ї (батькам, подружжю, дітям чи родичам, які проживали з цією особою та мають законне право на отримання виплати). Якщо зазначена допомога не була виплачена у визначений термін, громадяни можуть звернутися до органів соціального захисту за місцем проживання для подачі відповідної заяви. Після її подання кошти повинні бути перераховані до

30 вересня поточного року [2]. Формально розмір допомоги залежить від рішень уряду, але Закон про внесення змін до Закону «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [9] визначає, що основу суми становить еквівалент п'яти мінімальних пенсій за віком. Однак фактичний обсяг фінансової підтримки викликає невдоволення у ветеранів, через те, що розмір цієї суми практично не покриває елементарних потреб.

9. Одноразова фінансова допомога для ветеранів. Згідно зі ст. 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» [9], військовослужбовці мають право на отримання одноразової грошової компенсації. Ця виплата передбачена у випадках загибелі (смерті), встановлення інвалідності або часткової втрати працездатності, навіть якщо офіційна процедура підтвердження статусу інвалідності не була здійснена.

Отже, аналіз пільг та виплат для УБД і ветеранів війни свідчить про те, що система соціального забезпечення для цих категорій громадян характеризується різновекторністю. У межах державних програм передбачено не лише фінансову підтримку у вигляді грошової компенсації, але й інші види допомоги такі, як забезпечення транспортом, медичне обслуговування, реабілітація в санаторіях і пансіонатах, а також сприяння у вирішенні житлових питань. Однак один із ключових висновків полягає у недостатньому рівні інформованості громадян про доступні їм пільги та виплати. Це актуалізує питання інтеоперабельності та комплаєнсності гарантій соціального захисту УБД і ветеранів. Власне кажучи, існує необхідність в удосконаленні правового, організаційного та соціально-політичного механізмів соціального захисту зазначених категорій громадян.

Дослідження наявних технологій нарахування виплат показало, що отримання цих видів допомоги вимагає взаємодії громадян із державними установами через кілька адміністративних інстанцій. Цифрові платформи суттєво спрощують процедуру подання заявок і моніторингу стану виплат, однак певні труднощі залишаються через складність нормативно-правової бази та бюрократичні перепони, що унеможлиблює доступ до передбаченої допомоги.

Розгляд процедур нарахування виплат ветеранам й УБД підтвердив, що система соціальних гарантій регулюються затвердженими нормативно-правовими актами, які чітко визначають порядок їх призначення. Особливу увагу слід приділяти врахуванню індивідуальних обставин

таких, як статус ветерана, рівень необхідної підтримки та місце проживання. Втім, складність системи обліку даних й обмежений доступ до інформаційних ресурсів негативно впливають на ефективність реалізації соціальної допомоги. Підсумовуючи, проведений аналіз пільг і механізмів нарахування виплат для УБД і ветеранів війни дозволив обґрунтувати потребу в удосконаленні системи соціального забезпечення цих категорій громадян. Зокрема, необхідно підвищити доступність інформації про пільги, оптимізувати адміністративні процедури та спростити нормативну базу задля забезпечення максимально ефективної підтримки цих громадянських категорій.

Висновки. Проведений аналіз Дозволив визнати, що система соціального захисту ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні характеризується певним нормативним наповненням, проте ефективність його реалізації залишається обмеженою через низку проблем, частина з яких й надалі продовжує кристалізуватись. З'ясовано, що, незважаючи на наявність широкого спектра пільг і гарантій, їх практична реалізація ускладнюється бюрократичними процедурами, недостатнім рівнем фінансування та нерівномірністю ресурсного забезпечення на регіональному рівні. Це зумовлює розрив між задекларованими державними гарантіями та реальним рівнем соціального захисту ветеранів.

Акцентовано, що важливим є вирішення проблеми недостатньої поінформованості ветеранів й УБД щодо доступних їм соціальних гарантій, що істотно знижує рівень їх використання. Резюмовано, що додатковими стримуючими чинниками виступають складність нормативно-правової бази, багаторівневість процедур отримання допомоги та обмежена інтеоперабельність інформаційних систем. Це свідчить про необхідність переорієнтації державної політики у напрямі підвищення прозорості, доступності та зручності механізмів надання соціальних послуг.

Обґрунтовано доцільність комплексного реформування системи соціального забезпечення ветеранів й УБД в Україні, що має передбачати оптимізацію законодавчого регулювання, розширення цифрових інструментів взаємодії з громадянами, підвищення ефективності фінансового забезпечення та посилення інституційної координації. Констановано, що реалізація таких заходів сприятиме формуванню сучасної, адаптивної та соціально орієнтованої системи підтримки ветеранів, здатної адекватно реагувати на виклики сьогодення.

REFERENCES:

1. Batayeva, E. & Artemenko, A. (2022). *Militarna identychnist' ta sotsial'na adaptatsiya veteraniv ATO/OOS [Military identity and social adaptation of ATO/JFO veterans]*. KhGU "NUA", Kharkiv, Ukraine.
2. Gordienko, E.P. (2018). Normatyvno-pravove zabezpechennya sotsial'noho zakhystu uchasykiv boyovykh diy [Regulatory and legal support for social protection of combatants]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya – Efficiency of state administration*, 1(54), 117–125.
3. Zemel'nyy kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 25.10.2001 roku № 2768-III [Land Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 2768-III of October 25, 2001]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
4. Yedyny derzhavnyy reyestr veteraniv viyny [Unified State Register of War Veterans]. Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy – Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. Available at: <https://mva.gov.ua/category/214-public-statistical-information>.
5. Kondratenko, O.O. (2018). Mizhnarodnyy dosvid shchodo zabezpechennya derzhavoyu sotsial'noyi zakhyshchenosti veteraniv viyny [International experience in ensuring the state's social security for war veterans]. *Derzhava ta rehiony – State and Regions*, 1(61), 102–106.
6. Konstytutsiya Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 roku № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine No. 254k/96-BP of June 28, 1996]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Moriy, Yu.O., Ivasyk, V.F., Zvyagintseva, M.Yu., Fatsievich, V.-N.V., Oliynyk, V.V. & Pashkina, A.I. (2022). Analiz systemy sotsial'noho zakhystu veteraniv ta viys'kovosluzhbovtziv [Analysis of the system of social protection of veterans and military personnel]. *Yurydychna sotnya – Legal Hundred*. Available at: <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022-Bila-kniga.pdf>.
8. Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2017). *Sotsial'nyy rozvytok i bezpeka rehioniv: derzhavno-upravlins'ki aspekty [Social development and security of regions: state and administrative aspects]*. Publishing house "Disa Plus", Kharkiv, Ukraine.
9. Pro status veteraniv viyny, harantiyi yikh sotsial'noho zakhystu : Zakon Ukrainy vid 22.10.1993 roku №3551-XII [On the status of war veterans, guarantees of their social protection: Law of Ukraine of October 22, 1993 No. 3551-XII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.
10. Khalyava, V.M. (2022). Polityka sotsial'noho zabezpechennya uchasykiv boyovykh diy u zarubizhnykh krayinakh [The policy of social security for combatants in foreign countries]. *Politolohiya – Political Science*, 2(238), 238–245.
11. Dedic, G. (2004). Soldier's social adaptation during the military service. *Vojnosanitetski Pregled*, 61(6), 637–643.
12. Lončarić, I., Kovač, I., Rilović Đurašin, M., Habuš, R., & Kauzlarić, N. (2016). Interdisciplinarni timski rad – izazov u suvremenoj rehabilitaciji. December, 2(2), 147–154.
13. Terziev, V. (2019). Social adaptation as an element of social policy. *International E-journal of Advances in Social Sciences*, 5(13), 275–282.

Дата першого надходження статті до видання: 27.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.04.2026